

Ivan Hristov

KONCEPT ČASA IN IDENTITETE LITERARNEGA KROŽKA STRELEC

Članek se posveča literarnemu krožku Strelec. Razdeljen je na sedem poglavij, ki nam bodo pomagala bolje razumeti zasnovo časa in identitete tega literarnega kroga. Poglavja nosijo naslove: 1. Kdo so bili privrženci Strelca? 2. V iskanju človeške podobe. 3. Strelec in Oswald Spengler. 4. O bolgarskem narodnem preporodu. 5. Strelec in simbolista Javorov in Liliev. 6. O namerni evropeizaciji. 7. Sklep.

KDO SO BILI PRIVRŽENCI STRELCA?

Kot se spominja eden od ideologov literarnega krožka Strelec Kiril Krstev,²²² je za prvim ideološko usmerjenim kulturnim tednikom *Iztok* stal organiziran in

---

²²² Krъстев, *Спомени за културния живот*, str. 115.

prefinjen krožek. *Iztok* je izhajal dve leti – od 15. oktobra 1925 do 16. julija 1927 –, v katerih je izšlo 70 števil. Časopis se je pojavil po tragičnih letih 1923–1925, ko je v Bolgariji vihrala državljanska vojna. Razkol naroda je spodbudil ostro debato o nacionalni identiteti ter bil v središču časopisov literarnega krožka Strelec. Prvotna zamisel članov krožka je bil pojem »domače« – domača umetnost, domača književnost itd. Kiril Krstev je poudaril, da je bila ena prvih idej časopisa *Iztok* »nacionalni dvig na evropsko raven, a vseeno na domači osnovi«. Lastnik in urednik je bil premožen farmacevt in intelektualec Teodor Milev, ki je živel in se izobraževal v Nemčiji ter prijateljeval z grofom Hermannom von Keyserlingom. Prvo leto je bil sourednik pri časopisu ameriški pastor in misijonar, živeč v Bolgariji, doktor filozofije in novinar enega najbolj znanih ameriških časopisov *Christian Science Monitor* – Ruwin Markham. Za Krsteva je bil *Iztok* »mala enciklopedična tribuna«. Njegova naloga je bila izmeriti utrip sodobnega svetovnega in notranjega življenja brez doktrine. Redno je zastopal vsa območja kulture – družbene ideje in težnje, literaturo, vprašanja javnega šolstva, umetnosti, znanstvene teme, probleme civilizacije. Evropeizacija in univerzalizacija sta bili prevladujoči temi, vključevali pa so tudi študije o uglednih aktualnih osebah.

Literarni krožek Strelec je nastal pod taktirko literarnega krožka *Iztok*. Konstantin Galabov je 1. oktobra 1926 v časopisu *Iztok* objavil članek *Za mladino* z imenom krožka Strelec. Po besedah Krsteva²²³ naj bi bil krožek poimenovan po naslovu pesniške zbirke *Strelec* (1924) člana krožka Dimitra Panteleeva. Možno je potegniti vzporednico z ekspresionistično revijo *Vezni* (tehtnica), ki je prav tako zodiakalno znamenje. Med 6. aprilom in 23. junijem 1927 je izšlo dvanajst števil tednika *Strelec*. Na člane krožka je močno vplivala Spenglerjeva knjiga *Zaton zahoda*, ki je prvič izšla leta 1918. Glavni organizator in ideolog krožka je bil Konstantin Galabov.

V ISKANJU ČLOVEŠKE PODOBE

Novembra 1926 je v članku *Metode literarne zgodovine*²²⁴ Konstantin Galabov predstavil idejo nemškega literarnega zgodovinarja Karla Vosslerja »zrenje bistva« (nemško »Wesenschau«). Sodobni literarni zgodovinar gleda na književnost kot fenomen, »kjer je bistvenost težko doumeti na neznanstven način zaznavanja«. Galabov opaza, da Vosslerjeva nova metoda »ustvarja neko podobo oz. enotnost pesnika in njegovega dela, zasebnega življenja ter njegovih čustev. Ta podoba ne želi, da se jo razume, ampak da zaživi kot umetnina.« Galabov poudarja,

²²³ Prav tam, str. 136.

²²⁴ Гълъбов, Методи на литературната история, str. 2.

da je to fenomenološka metoda, ki jo je razvil Oswald Spengler. »V vseh svojih bleščečih lastnostih antične in zahodne kulture se Spengler osredotoča na skupek kulturnih pojavov in to na neznanstven, a povsem ustvarjalski način«, nam opiše Galabov, »uspeva mu, da najde skupne točke med njimi, kamor spada tudi človeška podoba. To je tisto, kar loči skupek kulturnih pojavov (npr. antičnih) od drugih (zahodni).« Tako je Galabov razkril svojo lastno metodo za doseganje domačega. Zanj je domače skupek kulturnih pojavov in tako kot Spengler tudi on poskuša najti človeško podobo – to, kar loči ta skupek od drugih. Njegova metoda je fenomenološka, »osredotoča se na bistvenost«. Kot umetniku mu uspeva, »da brez premislekov skozi osredotočanje na značilno podobo doseže človeško podobo, ki je značilna samo zanjo.« Literarni zgodovinar mora odkriti človeško podobo, značilnost v drugem stvarjenju, v delu nekega drugega pesnika, v literarnem gibanju, drugem narodu itd. Ta metoda naj bi bila obvezna, saj se značajске poteze ne skrivajo v podrobnostih fenomenov, temveč v njihovem skupku, ki je lahko obdelan samo sintetično oz. fenomenološko. Tako je Galabov prišel na idejo za doseganje domačega preko *združitve nasprotujočih si načel*.

STRELEC IN OSWALD SPENGLER

Če poskusimo opredeliti, kaj točno misli Konstantin Galabov s pojmom »domače«, je nemogoče priti do bistvenega zaključka brez njegovih pogledov v časopisih *Iztok* in *Strelec*. Njegovo prvo besedilo, ki ga je objavil v časopisu *Iztok*, ima naslov *Upad zahodnega sveta po Spenglerju*.²²⁵ V tem članku Galabov razvija različne pristope, s pomočjo katerih razume pojem »domače«. Ker zahodna kultura tone, je potrebna druga, ki bi jo nadomestila. Njeni ustanovitelji naj bi bili večinoma Rusi. Bolgari in Srbi pa naj »v prihodnosti ne bi bili zgolj prisledniki tujim kulturnim vrednotam. Skupaj z Rusi morajo postati tvorci lastne slovanske kulture, ki bo nadomestila zahodno.« Ampak kaj točno pomeni za Galabova, da bi Bolgarija, Srbija in Rusija ustvarile »lastno slovansko kulturo«?

Privoščimo si pristranskost, medtem ko aktualiziramo nekatere Spenglerjeve poglede, upoštevajoč njihov vpliv na Galabova. Čeprav ostro ponavlja debato o nacionalni identiteti, je prva svetovna vojna tista, ki postavlja razliko med kulturo in civilizacijo pod vprašaj.

V svoji knjigi *Zaton zahoda* predstavlja Spengler nekatere konkretna nasprotja, ki so pomembna tudi za zasnovo krožka *Strelec*. Prvo mesto zasedajo *kultura in civilizacija, metropola in pokrajina, Vzhod in Zahod*. Za Spenglerja je civilizacija skrajna oblika vsake kulture in tako kot zgodovinski trend je »sestavljena iz

225 Гълъбов, Упадъка на западния свят според Шпенглер, str. 3.

postopnega razpada nastalih neorganskih mrtvih oblik.«²²⁶ Zanj so civilizacije »najskrajnejše in najumetnejše stanje, v katerem se je človeštvo zmožno razvijati.«²²⁷

Če je civilizacija umetno in mehansko stanje, potem je kultura stanje pristnosti in organskosti. Spengler ostro razlikuje med kulturo in civilizacijo in meni, da je Zahod dosegel stopnjo čiste civilizacije. Osnovna znaka prisotnosti kulture sta zanj vera in romantika. Prisotnost čiste ekstenzivne dejavnosti brez visoke umetniške in metafizične produkcije – neverno obdobje, ki povsem sovpada s pojmom za svetovljanstvo –, je čas propada.²²⁸

V knjigi *Zaton zahoda* Spengler oriše pomen Dostojevskega za prihodnost človeške kulture in preko njega razkriva idejo o oživitvi slovanske kulture. Kmet Dostojevski (pokrajina) nasprotuje Tolstoju, meščanskemu pisatelju (metropola). Po Spenglerjevem mnenju naj bi skupaj z evropsko kulturo v Rusijo uvozili tudi evropsko civilizacijo. Primitiven carizem Moskve »je bil v Sankt Peterburgu zamaskiran v dinastično obliko Zahodne Evrope.«²²⁹ Pozornost posveča temu, da je bil zahodni historizem zakoreninjen v ahistorično narodnost, katere generacijam je bilo usojeno živeti brez zgodovine.

Zdaj pa se posvetimo razlikam med človekoma umirajoče (Tolstoj) in novonastale civilizacije (Dostojevski). Slednjega navaja Spengler sam. Po njegovem mnenju je Tolstojeva mogočna jeza »uperjena v Evropo, od katere se sam ni zmožen osvoboditi. Globoko v sebi jo sovraži, samega sebe ne prenese. Tako je postal oče boljševizma.«²³⁰ Tolstoj je predstavnik konca, razmišljujoč, poučen in s socialnim odnosom. Je predstavnik zahodnega razsvetljenstva. Njegov pogled na svet je meščanski in zahoden. V Tolstoju vidi Spengler podobnost z Marxom, Ibsenom in Zolajem. Njegova dela niso metafizični evangeliji z versko podlago, vendar so duhovna književnost.

Tolstojevo krščanstvo ni vera, temveč socialno poučevanje. »Govoril je o Kristusu, v resnici pa je mislil Marxa«, pravi Spengler.²³¹ Takšno socialno sovraštvo Dostojevskemu ni poznano iz preprostega razloga – njegova dela imajo versko podlago. Dostojevski je vse bistveno ogrnil s strastno ljubeznijo, zanj revolucija ne obstaja. Njegov pogled drsi nad njo v neskončno daljavo, saj pripada preteklosti umirajoče civilizacije. Duša Dostojevskega je po Spenglerju²³² apokaliptična, strastna, obupana, a prepričana v svojo prihodnost. Dostojevski pripada apostolom zgodnjega krščanstva.

Ta pisatelj naj bi onstran videl vse socialno. Resnične stvari se mu zdijo

226 Шпенглер, *Залезът на Запада*. Т. 1, str. 59.

227 Prav tam, str. 58.

228 Prav tam, str. 59.

229 Prav tam, str. 248.

230 Prav tam, str. 25.

231 Prav tam, str. 252–253.

232 Prav tam, str. 251.

nepomembne, ker nobena prava vera ne posveča pozornosti dejstvom. Globoka religioznost Dostojevskega nam pokaže, da živi v pričakovanju neposrednega bližnjega kulturnega ustvarjanja. Nemški filozof je prišel do zaključka, da je Dostojevski svetnik, povezan z metafizičnim svetom, Tolstoj pa je samo revolucionar, ki hoče spremeniti resničnost. Začetek kulture in konec civilizacije sta se naključno srečala v dveh pisateljih sodobnikih. »Krščanstvu Dostojevskega pripada naslednje tisočletje,« zaključí Spengler.²³³ Morda je ta prognoza privlačila tudi bolgarske intelektualce iz dvajsetih let prejšnjega stoletja.

V 58. številki časopisa *Iztok* je Konstantin Galabov objavil članek *Misel Penča Salvejkova*,²³⁴ v katerem je jasno zaslediti povezanost dveh vzorcev. Galabov je bil Slavejkov naslednik z njegovim razumevanjem pozitivnega ruskega vpliva na bolgarsko kulturo. Na članek lahko gledamo skozi Spenglerjeve oči kot na idejo o dvigu slovanske kulture. Po Slavejkovem mnenju poudarja Galabov pozitivnost ruskega vpliva na bolgarsko kulturo – »iskanje človeka tudi v zveri«. »To je globoko doumevanje značilnosti ruske književnosti in dela zahodne. To je hkrati pokazatelj vplivov, katerim se moramo podvreči pri komunikaciji z ruskimi in zahodnimi pisatelji,« je zapisal Galabov. Od »izjemne zahodne književnosti« se lahko bolgarski pisatelj nauči raznih »umetniških metod, ki so bolj uglajene od ruskih«. »Lahko mu pokaže bogatejše ideje, ne more pa pridobiti takšnega duha človeškosti, kot ga ima ruska.« »Vsa zahodna književnost je večji učitelj, a ruska je vseeno večji vzgojitelj,« je oznanil Galabov.

V članku opaza, da je po mnenju Friedricha Merkerja in Juliusa Meier-Graefeja pisatelj na Zahodu izgubil tisto bližino do naroda, ki je bila prisotna v antični Grčiji in je navzoča sedaj v Rusiji. Pisatelj ni več predstavnik bolečine naroda in njegov vzgojitelj. Pisatelju je narod čedalje bolj tuj, ko mu umetnost postaja »zabava in razvedrilo, ne pa nujnost oz. potreba«. Tu se Galabov vrača k tradicijam realizma in zaupa pisatelju duhovno-vzgojne naloge: »Za rusko dušo je bil Dostojevski zdravnik, Tolstoj pa pridigar. Bolgarska duša potrebuje zdravnike in pridigarje. Pisatelji lahko to postanejo, ko vzljubijo svoj narod in so mu zvesti. Ko v človeku odkrivajo tudi zver.«

Močno pod Spenglerjevim vplivom Galabov napove v recenziji Meier-Graefejeve knjige *Sfinga na ruskem ozemlju*,²³⁵ da bodo imeli Rusi glavno vlogo pri dvigu slovanske kulture. V odzivu na to knjigo, ki je posvečena Dostojevskemu, posveča Galabov pozornost nekaterim lastnostim ustvarjanja velikega ruskega pisatelja. Njegov psihologizem »ne sledi umetniškemu cilju«, »ne ponuja nobenega umetniškega užitka«, »želi zdraviti«. Vsa znamenita dela

233 Prav tam, str. 252–253.

234 Гълъбов, Една мисъл на Пенчо Славейков, str. 2.

235 Гълъбов, Сфинксът на руската земя, str. 2.

Dostojevskega so interpretirana kot poučevanje. Njegove ideje so iz moralnih razlogov izvzete od umetniške višine, ne pa obratno. Galabov ugotavlja, da je v središču književnosti ruskega pisatelja morala, a on ni mrtev etični kodeks, temveč »življenje, zdravljenje«. Prav to »življenje, zdravljenje« je po njegovem mnenju tipičen ruski začetek, »začetek velikega naroda, za katerega abstraktna beseda ni nič, ampak vse – vpliv, začetek velikega naroda, živečega v povišani skupnosti med individuumi – začetek velikega naroda, ki je obdarjen s posebnimi asociativnimi organi duše«. Če sledimo tej logiki, je misija bolgarske oz. slovanske kulture zdravljenje bolne zahodne kulture preko etike, ki jo nosi v sebi. S tem dosežkom v zahodni kulturi bo slovanska dala svoj doprinos kulturi človeštva. Glede na kulturnozgodovinsko zasnovo kritike je nujno »uravnavanje« Tolstoja in Dostojevskega na osnovi domače kulture.

Intelektualci krožka Strelec so po Spenglerjevi napovedi »zatona zahoda« našli dve poti za bolgarsko kulturo. Prva pot se navezuje na preteklost – bolgarski narodni preporod, vrnitev v 19. stoletje in čas razsvetljenstva. Druga pot pa je usmerjena v prihodnost – nova evropeizacija.

O BOLGARSKEM NARODNEM PREPORODU

Modernisti so popolnoma zavračali racionalizem, Galabov pa se je vračal k racionalistični zasnovi oz. k razsvetljenstvu 19. stoletja. Po njegovih besedah se bo domače približalo zahodnemu in to po poti razuma. Način, po katerem se Galabov ravna, je močno pod Spenglerjevim vplivom.²³⁶ Meni, da mora človek Vzhoda (Bolgar) prevzeti razumskost zahodnega človeka, tisto razumskost, ki je zahodni kulturi pomagala doseči višek. Vseeno se mora vzhodni človek paziti skrajnih oblik razumskosti. Civilizaciji ne sme pustiti, da ga okuži. Po Spenglerjevem mnenju se le-ta širi naokoli kot bolezen in ubija plodove kulture. Razumski človek prebujata aktivnega človeka: »Ta aktivni človek se pojavlja na bregovih Bosporja, s pridobivanjem neodvisnosti od cerkve, po vrhovih in pečinah Balkana, z zmago politične neodvisnosti.« Že na začetku svoje kariere se je Galabov domislil mita, na katerega se opira in ki mu služi kot model pri nadaljnjem razvijanju ideje o domačem. Imenuje se »bolgarski preporod«. V dvajsetih letih prejšnjega stoletja, ko je kot posledica prve svetovne vojne in dogodkov junija in decembra 1923 v bolgarski kulturi nastopila ostra kriza nacionalne identitete, je ta vrnitev k mitu o »bolgarskem preporodu«, k času osnovanja te identitete, povsem razumljiva. A ta vrnitev v kvalitetno, novo fazo je tudi vprašanje.

²³⁶ Tukaj in naprej: Гълъбов, Човекът на кавала, str. 3.

Utemeljitev trenutnega pomena preporoda ponuja tudi članek Kirila Krsteva *Možnosti bolgarske kulture*.²³⁷ Duhovno kulturo naj bi spremljala materialno bogastvo in tehnični razcvet. Krstev daje vtis, da za razliko od Spenglerja ne razlikuje pojmov kultura in civilizacija. »Prava evropska civilizacija je sopomenka za skupek pogojev, ki bi zagotovili višek svobode za razvitje duhovnih sil,« pravi Krstev. Zanj je doseganje ravni Zahodne Evrope samo še vprašanje časa in pobude. Bolgari so eni zadnjih, ki bodo dosegli to civilizacijo v njenem zaključenem krogu. Še pomembnejše pa je vprašanje, katere so najpomembnejše vrednote te evlucijske stopnje. Strelec zaključuje, da je doseženo razvitje samo razkošna njiva, ki čaka na gnojenje »z vrhovnim pomenom«. Ta »njiva« je polna Faustovega duha,²³⁸ končni cilj evlucijskega cikla pa je doseganje sintetične kulture, ki jo bo ustvarjal narod sam. Nov preporod se bo zgodil »samo z zavestjo in vsesplošno željo po kulturnem podvigu«. Vzhod je definiriral kot staro kulturo, Zahod pa kot novo. Bolgarsko ozemlje naj bi bilo prostor, kjer se križata ti kulturi, tam je postavljen most med njima. Tako Krstev določa cono, nad katero širi svojo zasnovo. Zanj so Bolgari »najmlajše slovansko pleme«. To razumevanje se osredotoča na slovansko poreklo Bolgarov. Izključuje druge elemente v bolgarski identiteti in jo uvršča na mejo slovanskih narodov. Tako lahko Bolgari postanejo del napovedanega »vseslovanskega dviga«, kar sovpada s hrepenenjem po »novem bolgarskem preporodu«.

Čeprav je obsežnejša od zasnove nacionalizma, ima takšen panslavizem prav tako domač značaj. Opira se na geografsko lego Slovanov med Evropo in Azijo. V zasnovi identitete modernistov predhodne stopnje najdemo domače elemente samo podzavestno. Bolgari niso samo najmlajše slovansko pleme, njihova psiha je tudi »še deviška, kar se tiče vpliva Vzhoda ali Zahoda«. Tako se v tej zgodovinski predstavi o novi identiteti oz. o izhodu iz krize, ki se je dotika ahistorična zavest modernistov, pojavlja identiteta, zasidrana v preteklosti (preporod), istočasno pa tudi v prihodnosti. Hkrati je stara in nova, zrela in deviška. »Sijanje nove sintetične in človeške kulture mora razsvetliti dušo vseh tistih Bolgarov, ki hrepenijo po pravi bolgarski kulturni pomladi«, pravi Krstev. Krožek Strelec se je čutil dolžnega, da doseže to sintetično kulturo. Racionalno oz. razsvetljsko usmeritev zastavljenega cilja je ponovno potrdil dr. Peter Beron, avtor prvega učbenika s posvetno vsebino *Riben bukvar*, ki zaznamuje začetek posvetne znanosti oz. ideologije med srednjim vekom in razsvetljenstvom.

237 Кръстев, Възможностите за една българска култура, str. 2.

238 Po Spenglerju je to duh zahodnoevropskega človeka, za katerega je značilno, da ima nenasitno željo po poznavanju resnice, po absolutno veljavnem, po obrobnihih stvareh.

STRELEC IN SIMBOLISTA JAVOROV IN LILIEV

Zanimiv vidik dejavnosti krožka *Strelec* predstavlja njihova kritika prejšnje faze modernizma, t. j. simbolizma. Tega je kritiziral tudi Spengler. Prvi bolgarski simbolist Pejo Javorov naj bi bil začetna faza trenda Dostojevskega, zadnji, Nikolaj Liliev, pa končna. Zrušenje simbolizma s prestola povsem sovпада z zamisljo članov krožka o poetiki, ki je bližja racionalizmu, zgodovinskosti; poetiki, ki je blizu resničnosti in kolektivizmu. Ta kulturna politika se ujema z idejo o novem preporodu kot delu dviga slovanske kulture, ki si ga je zamislil Spengler.

O NAMERNI EVROPEIZACIJI

Kot že omenjeno, se je druga pot za bolgarsko kulturo, ki si jo je zamislil Strelec, osredotočala na prihodnost – imenujemo jo nova evropeizacija. V svojem članku *Za mladino*,²³⁹ ki je bil objavljen 1. oktobra 1926, je Konstantin Galabov zapisal, da bo časopis *Iztok* postal organ literarnega krožka Strelec. Avtor opozarja, da se tuji vplivi ne skladajo z nastankom domače umetnosti: »Mi smo domača književnost z vrednotami Zahoda, pod vplivom Zahoda. Združiti domače s tujim, torej zahodno z vzhodnim, je prava mojstrovina.« Tako je postal osnovni cilj krožka Strelec združenje vzhodnega in zahodnega. To naj bi bil prvi globalni projekt v bolgarski kulturi. Po njegovih besedah »se mora Bolgar evropeizirati, ne da bi izgubil vrednote, ki jih nosi v sebi s svojo posebno pojavo.« Galabov ugotavlja, da je to posebej težka naloga, ker Bolgari »ne spadajo v verigo evropskih narodov, ki jih povezuje ena skupna kultura – zahodna, faustovska kultura«. Vse upe polaga v mladino in upa, da bodo oni opravili to zahtevno nalogo.

V članku *Naše kulturne naloge* opisuje, da lahko z dobrovoljno in aktivno zavestno evropeizacijo oz. samoevropeizacijo v naši kulturni nastane kriterij »dragocenega in fiziognomičnega v našem življenju, ki si zasluži biti varno pred invazijo Zahoda«.²⁴⁰ Galabov priznava, da člani krožka Strelec še ne dosegajo tega kriterija, vendar si bodo za njegovo postopno uvedbo prizadevali z vključitvijo mladine na področje kulturnozgodovinskih vprašanj. Razlaga teh vprašanj pa bo postavila v središče pozornosti še književnost. Na koncu dvajsetih let prejšnjega stoletja je nastopilo zanimanje za historizem, ki je v naslednjih desetih letih vodilo do državne kulturne politike, kar je bil tudi cilj.

239 Гълъбов, Към младежта, str. 1.

240 Гълъбов, Нашите културни задачи, str. 1.

SKLEP

O članku *Možnosti bolgarske kulture*,²⁴¹ v katerem Kiril Krstev predlaga doseganje domačega po sintetični poti, smo že spregovorili. Vzhod je opredelil kot staro kulturo, Zahod pa kot novo. Bolgarsko ozemlje naj bi bilo prostor, kjer se ti kulturi križata; to ozemlje predstavlja most med njima. Potrebno je uresničiti sintezo med »široko mistiko ter poletom slovanske duše« in »trezno in zdravo kritiko«. Krstev opozarja, da se tehcnica ne sme prevesiti v nobeno smer, če hoče doseči pravo ravnovesje. Nujno moramo presoditi tudi parametre domačega.

V tem primeru najdemo dve nalogi krožka, ki se med seboj dopolnjujeta. Na prvem mestu je doseganje zasnove domače kulture po fenomenološki poti, preko sintetične poti dveh nasprotujočih si načel *Zahod – Vzhod, prihodnost – preteklost, refleksivnost – čustvo*. Na drugem mestu pa je kriterij dragocenega in fiziognomičnega v našem življenju, ki si zasluži biti varno pred invazijo Zahoda. Bolgarska kultura je dosegla novo rešitev krize identitete intelektualcev, ki je zahtevala vrnitev k prejšnjim razumevanjem in verovanjem. Za razliko od prejšnje faze modernizma, ki se hoče vrniti k predmoderni, kozmični tradiciji, vidi krožek Strelec rešitev v vrnitvi k obdobju razsvetljenstva. Ob poskusu nevtralizacije obstoječih nasprotij med sedanostjo in preteklostjo je Strelec našel rešitev za krizo v vrnitvi k aspektom modernosti. Glede na njegovo zasnovo je nujno, da Zahod prispeva racionalizem, socialnost, znanost in historizem, ki bi obogatili še vedno iracionalno, asocialno, verno in ahistorično bolgarsko kulturo. Ravno v sintezi teh dveh načel najdemo namen Strelca – pisatelj mora biti sočasno moderen kot Tolstoj in modernističen kot Dostojevski. Nahajati se mora na meji med fiziko razsvetljenstva in metafiziko modernizma.

Kot se spominja Kiril Krstev,²⁴² je časopis *Strelec* nehal izhajati leta 1927 iz istega razloga kot ekspresionistična revija *Vezni* – med Bolgari se ni našlo ravno veliko oboževalcev.

241 Кръстев, Възможностите за една българска култура, str. 2.

242 Кръстев, Спомени за културния живот, str. 137.

